ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

З Б О Р Н И К

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LXVIII/1

НОВИ САД
2025

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Снежана Петровић, Марија Вучковић: Калкови у етимолошким речницима српског, словеначког и бугарског језика 7

Орсат Лигорио: Будманијева запажања уз далматороманске одреднице *Rječnika jugoslavenske akademije* 31

Ана Кречмер: Школа и образовање у друштвеном животу славеносрпског доба (Један сегмент културне парадигме српског просветитељства) 47

Стефан Здравинац: Пиши као што (правилно) говориш (О ортографским начелима у *Руководствима* С. Вујановског и А. Мразовића) 67

Миливој Алановић: Глаголске перифразе у когнитивном и конструкционом теоријском кључу 81

Иван Књижар: Семантика и прагматика пресупозицијске партикуле *поново* из угла теорије релевантности 101

Ана Миленковић: Семантичка анализа лексема творбено повезаних ономатопејском мотивном формом *прас-* 119

Bojana Jakovljević: F0 Prominence and Speech Rhythm: The Initial Experiments Based on English and Serbian 139

ХРОНИКА

Жарко Бошњаковић: Драгољуб Петровић (20. VI 1935 – 16. XI 2024) 161

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

Јасна Влајић-Поповић: Јасмина Грковић-Мејџор. *Студије из историјске семантике* . . 165

Јасмина Дражић: Рајна Драгићевић. *Огледи из српске деривatoлогије* 168

Татјана Самарџија: Тијана Ашић. *Стандардно и нестандардно у језику* 176

Балша Стипчевић: Душка Кликовац. *Српска интерпункција* 179

Јасмина Дражић: Мира Милић, Олга Панић Кавгић, Александра Кардош. *Нови енглеско-српски речник спортских термина* 190

Упутство за припрему рукописа за штампу 195

Contents 201

UDC 811.163.42’373.614
https://doi.org/10.18485/ms_zmsfil.2025.68.1.2
ORCID 0000–0001–5047–0674
Изворни научни рад

Орсат Лигорио

БУДМАНИЈЕВА ЗАПАЖАЊА УЗ ДАЛМАТОРОМАНСКЕ ОДРЕДНИЦЕ *RJEČNIKA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE*[1]

Обрађују се одреднице далматороманског поријекла које је у *Rječniku Jugoslavenske akademije* уредио Перо Будмани. Попратна запажања откривају да се Будмани за распознавање далматороманских реликата у српскохрватском и њихово раздвајање од других романских, прије свега италијанских, позајмљеница служио низом критеријума, од којих су само неки познати из Будманијевих ранијих радова.

Кључне ријечи: Перо Будмани, латински, далматороманси, српскохрватски, етимологија.

This paper examines entries of Dalmatian Romance origin in the section of the *Rječnik Jugoslavenske akademije* that was edited by P. Budmani. The accompanying observations reveal that Budmani used a set of criteria to identify Dalmatian Romance loanwords within the Serbo-Croatian lexicon and to differentiate them from other Romance loanwords, particularly those of Italian origin. Only some of these criteria are known from Budmani’s earlier writings.

Key words: Pero Budmani, Latin, Dalmatian Romance, Serbo-Croatian, etymology.

1. Увод. Након Даничићеве смрти, као уредник *Rječnika Jugoslavenske akademije* (надаље RJA) постављен је Перо Будмани који је исте године (1883) објавио дијалекатски опис ондашњег дубровачког говора под насловом *Dubrovački dijalekat, kako se sada govori* (надаље *Dubrovački dijalekat*). Бавећи се међу осталим и етимологисањем позајмљеница, Будмани је у поглављу о лексици дошао до закључка да неки дубровачки романизми не могу поријеклом бити италијански јер не личе на италијанске него управо на латинске предлошке, те је такве позајмљенице назвао „latinskijem riječima”. У ствари, по сриједи су били реликти архаичног далматороманског или далматског језика (Skok 1956: 655), којих у овом раду има 60-ак. Уређујући RJA од 1883. до 1908. први далматороманиста идентификовао је још 40-ак оваквих позајмљеница. Овај рад бави се критеријумима којим се Будмани при етимологисању служио, од којих су неки артикулисани већ у *Dubrovačkom dijalektu* а други су садржани само у запажањима уз далматороманске одреднице RJA.

2. Далматоромански реликти у Будманијевом дијелу RJA. У RJA, који је уређивао од слова *D* до одреднице *màslīnskī*, Будмани је као далматороманске одредио одреднице *drȍkūn*, *dùpīn*, *fùndati*, *gùstijerna*, *gùta*, *jȁrula*, *kalàmuča*, *kàntula*, *kȁpsa*, *kȁpula*, *kàtrīda*, *kèlōmna*, *kentènār*, *kêntra*, *kȅra*, *kèrostat*,

[1] Овај рад осамнаести је у серији *Из балканскоī латиништета*. Његову реализацију подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије у склопу финансирања научноистраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (број уговора 451-03-137/2025-03/ 200163).

kȉjerna, *kîma*, *kȉmak*, *kìmenat*, *klȁk*, *klaoka*, *klonda*, *kòktao*, *kòmīn*, *komìnāta*, *kòraļ*, *kòsao*, *kŕcati*, *krȉješva*, *Kŕkar*, *kŕklo*, *krpàtūr*, *kŕpļūn*, *Krvaš*, *kúda*, *kukùta*, *kumjerak*, *kùpijerta*, *Kùril*, *kȕtao*, *kvȉjer*, *lègati*, *lȉbra*, *lȉbro*, *lìksija*, *lȉma*, *lòkārda*, *Lòkrum*, *lȍvōr*, *Lovreč*, *Lòvrjenac*, *lòpiža*, *lùkijerna*, *lukjèrnār*, *mȁrač*; в. више *s.vv.* у *Догаȗку*. Од њих, као далматороманске (*dalmatske* или *dalmatičke*) изрijеком су окарактерисане одреднице *kòraļ*, *kŕcati*, *Kŕkar*, *kŕklo*, *krpàtūr*, *kŕpļūn*, *kúda*, *kukùta*, *kumjerak*, *kùpijerta*, *Kùril*, *kȕtao*, *kvȉjer*, *lègati*, *lȉbra*, *lȉbro*, *lìksija*, *lȉma*, *lòkārda*, *Lòkrum*, *lȍvōr*, *Lovreč*, *Lòvrjenac*, *lòpiža*, *lùkijerna*, *lukjèrnār*, *mȁrač*. Преостале одреднице нису окарактерисане овако него другачије, и то: *dròkūn*, *dùpīn* као „latinske ili romanske" одреднице: *fùndati*, *gùstijerna*, *gȕta*, *jȁrula*, *kalàmuča*, *kàntula*, *kȁpsa*, *kàtrīda*, *kentènār*, *kêntra*, *kȅra*, *kèrostat*, *kìmenat*, *klȁk*, *klaoka*, *klonda*, *kòktao*, *kòmīn*, *komìnāta*, *kòsao* као „romanske" одреднице; *kȁpula*, *kèlōmna*, *kȉmak*, *krȉješva* као одреднице „iz romanskoga jezika što se ńegda govorio u primorju / na istočnoj obali Jadranskog mora"; одредница *kȉjerna* као одредница „iz primorskog jezika romanskog". Одредница *Krvaš* се издваја по томе што је као далматороманска окарактерисана само имплицитно, поређењем са *kȉmak*.

Будмани је одреднице *jȁrula* (= *ârla*), *kȁpsa*, *kȁpula*, *kèlōmna*, *kȉmak*, *klȁk*, *kòktao* (= *kòūūō*), *kòmīn*, *lègati*, *lìksija*, *lùkijerna* (= *lukijerna*), *mȁrač* као далматороманске реликте био одредио већ у *Dubrovačkom dijalektu*; в. Будмани 1883: 161–62. Преостале далматороманске одреднице (*dròkūn*, *dùpīn*, *fùndati*, *gùstijerna*, *gȕta*, *kalàmuča*, *kàntula*, *kàtrīda*, *kèlōmna*, *kentènār*, *kêntra*, *kȅra*, *kèrostat*, *kȉjerna*, *kîma*, *kìmenat*, *klaoka*, *klonda*, *komìnāta*, *kòraļ*, *kòsao*, *kŕcati*, *krȉješva*, *Kŕkar*, *kŕklo*, *krpàtūr*, *kŕpļūn*, *Krvaš*, *kúda*, *kukùta*, *kumjerak*, *kùpijerta*, *Kùril*, *kȕtao*, *kvȉjer*, *lȉbra*, *lȉbro*, *lȉma*, *lòkārda*, *Lòkrum*, *lȍvōr*, *Lovreč*, *Lòvrjenac*, *lòpiža*, *lukjèrnār*) по први је пут окарактерисао као такве у RJA. Овом списку може се додати и одредница *ī̏ēpa*; њу је Будмани у RJA сматрао „tamnom" позајмљеницом, али је доцније, у преписци са Шухардом (Лигорио 2024а: 56), прогласио за далматороманski реликат. У *Dubrovačkom dijalektu* налазе се још неколики далматороманski реликти које Будмани у RJA није обрађивао јер по абецеди долазе прије или послије *D–màslīnskī*; то су сх. *àrkuo*, *ârla*, *bùmbāk*, *bûrsa*, *cípo*, *mȁšalj*, *mônjstro* / *môj*(*n*)*stro*, *pèngati*, *mòrač*, *mȓgīnj* / *mȓgānj*, *mȓnār*, *nèpūča*, *nȅpūt*, *odalìbati*, *òliganj*, *òrmār*, *òtār*, *pȁlje*, *pȅča*, *pìkat*, *plàkijer*, *plànīta*, *plànja*, *ploča*, *podùmjenat*, *pòsāt*, *pòlača*, *prȉgati*, *pȕč*, *rânketiv*, *sȉdlo* / *sȉglo*, *sîmplik*, *spȉčār*, *sòklīn*, *spêndza*, *stâr*, *stùpa*, *stȕra*, *sûmpor*, *šklȅt*, *ùnjuo*. Других далматороманских реликата из *Dubrovačkog dijalekta* у RJA или нема или им Будмани није наводио етимологију; то су сх. *dòktūr*, *dȕplī*, *gulozan*, *gȕmina*, *ìngvast*, *kalàmār*, *kònō*, *kȕpica*, *lôjstro*.

3. Критеријуми коришћени за распознавање далматороманских реликата. За распознавање далматороманских реликата и њихово раздвајање од других романских, прије свега управо италијанских позајмљеница Будмани се у RJA служио низом критеријума од којих се једни темеље на дистинктивном развитку латинских гласова у далматороманском а други на дистинктивном одразу далматороманских гласова у српскохрватском.

1. Критеријуми темељени на дистинктивном развитку лат. гласова у далматороманском:

1а. Лат. U > сх. *у*, ит. *o*; в. Budmani 1883: 162. Више у Tekavčić 1976: 46. Помоћу конзервативног одраза лат. U као далматороманске реликти у RJA одређене су одреднице *fùndati* < FUNDĀRE, *gùta* < GUTTA те, могуће, *kàpula* < CĒPULA и *Kùril* < **Curillus*.

1б. Лат. VpV > сх. *ū*, ит. *v*; в. Budmani 1883: 161. Више у Tekavčić 1976: 38. Помоћу конзервативног одраза лат. VpV као далматороманске реликат у RJA одређена је одредница *kùpijerta* < COOPERTA, уз напомену (*s.v.*) да на такав закључак упућује „*p* nepromijeńeno".

1в. Лат. C/GE, C/GI[2] > сх. *к/ћe*, *к/ћu*, ит. *c/ge*, *c/gi*; в. Budmani 1883: 161. Више у Tekavčić 1976: 41 и Ligorio 2014: 29. Помоћу конзервативног, непалатализованог одраза лат. веларâ као далматороманске реликти у RJA одређене су одреднице *gùstijerna* < CISTERNA, *kàpula* < CĒPULA, *kèlōmna* < COLUMNA > **celumna*, *kentènār* < CENTĒNĀRIUM, *kêntra* < CENTRA, *kȅra* < CIRRUS, *kèrostat* < CĒROSTATUM, *kȉjerna* < ACERNA, *kîma* < CȳMA, *kȉmak* < CĪMEX, -ICEM, *kìmenat* < CAEMENTUM, *klȁk* < CALX, -CEM, *klonda* < COLUMNA > **celumna*, *krȉješva* < CERASUS > **ceresia*, *kȓklo* < CIRCULUS, *Krvaš* < Gervasius (× *крв*), *kukùta* < CICŪTA, *lègati* < LEGERE, *lòkārda* < LACERTA, *lùkijerna* < LUCERNA, *lukjèrnār* < LUCERNĀRIUM, с тим што је сх. *kàpula*, *kèlōmna*, *kȉmak*, *lègati*, *lùkijerna* као такво било одређено већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*. Напомене везане уз непалатализован исход лат. веларâ налазе се у одредницама *gùstijerna* („*g* је uzdržalo grleni glas"), *kàpula* („lat. *c* ostaje *k* po čemu se vidi da je ostatak romanskoga jezika što se ńegda govorio u primorju"), *kȉmak* („oba latinska *c* ostaju grlena (*k*), po čemu se vidi da je riječ iz romanskoga jezika što se ńegda govorio u primorju") и *kìmenat* („ali preko romanskoga jezika, kako se poznaje po *ki*-"), док одреднице *kentènār*, *kêntra*, *kȅra*, *kèrostat*, *klȁk* упућују на *kàpula*, *kȉmak*.

1г. Лат. T/DI/eV > сх. *ч*/*ж*, ит. *z*(*z*)/*g*(*g*)*i*-; в. Budmani 1883: 162. Више у Tekavčić 1976: 40 и Ligorio 2014: 28. Помоћу специфичног одраза јотованих лат. дентала као далматороманске реликти у RJA одређене су одреднице *lòpiža* < LAPIDEA, *Lovreč* < Laurentius, *màrač* < Mārtius. Напомене везане уз одраз јотованих лат. дентала налазе се у одредницама *Lovreč* („napisano je *č* i tako treba da bude, jer od lat. *ti* (i *te*) pred vokalom postaje u dalmatskome jeziku *č* a ne *ć*") и *màrač* („prema lat. *ti* (*te*) talijanski ima *zz* a dalmatski *č*").

1д. Лат. CI/eV > сх. *ч*, млет. *zz*. Помоћу специфичног одраза јотованог лат. C као далматороманске реликат одређена је одредница *kalàmuča* < **calamucea*.

1ђ. Лат. RI/eV > сх. *р*, ит. *i*; в. Budmani 1883: 161. Помоћу специфичног одраза јотованог лат. R као далматороманске реликат у RJA одређена је одредница *jȁrula* < ĀREOLA.

1е. Лат. CL > сх. *кл*, ит. *chi*; в. Budmani 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе CL као далматороманске реликат у RJA одређена је одредница *klaoka* < CLOĀCA.

1ж. Лат. PS > сх. *ūc*, ит. *ss*; в. Budmani 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе PS као далматороманске реликат у RJA одређена је одредница *kàpsa* < CAPSA, с тим што је као таква била одређена већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*.

[2] Поред C/GE и C/GAE, поред C/GI и C/GY.

1з. Лат. x > сх. *кс*, ит. *sci*; в. Budmani 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе x (= ‘cs’) као далматороманског реликат у RJA одређена је одредница *lìksija* < lixīvia, с тим што је као таква била одређена већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*.

2. Критеријуми темељени на дистинктивном одразу дром. гласова у српскохрватском:

2а. Лат. V́CV/RC > сх. V̏, ит. V́CV/RC > сх. V̂; в. Holzer 2011[2]: 74 и Ligorio 2013. Више у Ligorio 2014: 31. Помоћу замјене акцента акутом као далматороманског реликти у RJA одређене су одреднице *lìbro* < liber, -brum и *lîma* < līma, уз напомену (*s.vv.*) да би у случају заимања из италијанског прва „glasila *lìbro*” а другој би акценат „bio *lîma*”.

2б. Лат. a _́ > сх. *o*, ит. *a*_́ > сх. *a*; в. Budmani 1883: 162. Више у Tekavčić 1976: 44 и Ligorio 2014: 41. Помоћу развитка протоничког лат. a као далматороманског реликти у RJA одређене су одреднице *drȍkūn* < dracō, -ōnem, *kòktao* < capitāle, *kòmīn* < camīnus, *komìnāta* < camīnāta, *kòsao* < casālis, *lòkārda* < lacerta, *Lòkrum* < *Lacromna*, *lòpiža* < lapidea, с тим што је сх. *kòktao* као такво било одређено већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*. Напомена везана уз развитак протоничког лат. a налази се у одредници *drȍkūn* („*a* bez akcenta promijenilo se na *o*, isporedi *korizma*, *ormar*”). Протоничко лат. a _́ даје сх. *o* и у склопу протоничког дифтонга au _́, по чему су као далматороманске реликти у RJA могле још бити одређене одреднице *Lovreč*, *Lòvrjenac* < Laurentius.

2в. Лат. e > сл. *ě* > ијек. *uje*, ит. *e* > сх. *e*; в. Ligorio 2014: 48. Више у Ligorio 2015. Помоћу тзв. псеудо-јата као далматороманске реликти у RJA одређене су одрединце *kùpijerta* < cooperta те, могуће, *kumjerak, -ijerka* < commercium и *Lòvrjenac, -ijenca* < Laurentius уз напомену (*s.v. kùpijerta*) да на такав закључак упућује „*ije* < *ê* [= *ě*] od romanskoga *e*”.

2г. Лат. CVRC > сх. C(ь)RC, ит. CVRC > сх. CVRC. Помоћу редукције вокалâ у сљедовима типа CVRC као далматороманске реликти у RJA одређене су одреднице *kȓcati* < car(ri)cāre, *Kȓkar* < Corcyra, *krpàtūr* < cooperTōrium > **corpetōrium*, *kŕpļūn* > caprō, -ōnem > **carprōnem* те, могуће, *dùpīn* < delphīnus > **dьlpinъ* и *kȓklo* < circulus.

2д. Лат. f[3] > сх. *ū*, ит. *f* > сх. *ф*; в. Budmani 1883: 162. Више у Tekavčić 1976: 44 и Holzer 2011[2]: 33. Помоћу специфичне замјене лат. f као далматороманске реликат у RJA одређена је одредница *dùpīn* < delphīnus.

3. Преостале одреднице одређене су као далматороманске путем елиминације:

3а. *kàntula* < cannula > млет. *cànola*, в. Boerio 1867: 129.

3б. *kàtrīda* < cathedra > ит. *carrega*, млет. *car*(*i*)*èga*, в. REW[5] 1768, Boerio 1867: 137.

3в. *kòraļ* < corallium, corallum > ит. *corallo*, в. REW[5] 2219.

3г. *kúda* < coda > ит. *coda*, млет. *coa*, в. REW[5] 1774, Boerio 1867: 173.

3д. *kȕtao* < cotula > сард. *gottulu*, REW[5] 2290.

3ђ. *lȉbra* < lībra > ит. *libbra*, REW[5] 5015. (Али, у чему је разлика?)

3е. *lȍvōr* < laurus > ит. *alloro*, REW[5] 5015.

[3] Поред f и ph.

4. Закључак. У *Dubrovačkom dijalektu* Будмани је експлицитно артикулисао 5 од наведених 13 критеријума; в. Budmani 1883: 161–62. То су критеријуми 1а, 1в, 1г, 2б, 2д.

1а: „Po svoj su prilici latinske [...] i ńeke od onih [riječi] što čuvaju latinsko *u* koje su Talijanci pretvorili u *o*.”
1в: „Latinske su također i one riječi, u kojih *c* i *g* pred *e* i *i* još čuvaju prvobitni svoj grleni glas.”
1г: „Latinska slovka *ti* a i *te* pred samoglasnikom postaje *č*, čim se u talijanskom pretvorila u *zz*.”
2б: „Po svoj su prilici latinske [...] i mnoge od onih koje su bezglasno *a* pretvorile u *o*.”
2д: „Po svoj su prilici latinske i one riječi kod kojih se *f* ili *ph* pretvorilo u *p*.”

Критеријуме 1б, 1ђ, 1е, 1ж, 1з Будмани није експлицирао, али их је извјесно примјењивао за раздвајање далматороманских реликата од могућих италијанских предложака.

1б, за раздвајање сх. *нѐӣӯӣ* од млет. *neodo*, оба ‘нећак’, од лат. nepōs, -ōtem ‘унук; нећак’.
1ђ, за раздавајње сх. *âрла* од ит. *aiuola*, оба ‘лијеха’, од. лат. āreola ‘лијеха’.
1е (уз au > *ав*), за раздвајање сх. *клâвсӣро* од ит. *chiostro*, оба ‘клаустар’, од лат. claustrum ‘клаустар’.
1ж, за раздвајање сх. *кӑ̀ӣса* ‘мртвачки сандук’ од ит. *cassa* ‘ковчег; каса’, од лат. capsa ‘ковчег; ковчежић’.
1з, за раздвајање сх. *лѝксија* од ит. *liscivia*, оба ‘цијеђ’, од лат. lixīvia ‘цијеђ’.

Критеријуме 2в, 2г Будмани је могао уочити у далматороманским реликтима који су као такви одређени помоћу неког другог критеријума. (2в је у RJA и артикулисан; в. горе.)

2в, у *ӣлакијер* ‘ужитак’ < placēre ‘годити’ (као далматороманski реликат одређен помоћу 1в).
2г, у *мѝгӣнj* / *мѝгāнj* ‘међа’ < margō, -inem ‘руб’ (као далматороманski реликат одређен помоћу 1в).

За разлику од тога, критеријуме 1д, 2а Будмани није могао ни замијетити на грађи *Dubrovačkog dijalekta*; они су по први пут у примјену стављени и артикулисани у RJA.

Иако Скок у ERHSJ-у помиње да је неке од далматороманских реликата (*кѐntra*, *кѐra*, *кѐrostat*, *кîma*, *кѝmak*, *кр̑klo*, *кúda*, *kumjerak*, *lègati*, *lìksija*, *мѐrač*) као такве први препознао Будмани, значај овог научника постаје јасан тек онда када, сабирајући етимологије из *Dubrovačkog dijalekta* и RJA, схватимо да је први далматороманиста етимологисао свеукупно преко 100 далматороманских реликата, од којих већина још увијек носи његову етимологију. Изузетака је мало; од овдашње грађе, *fùndati*, *lìbra* могу се схватити као италијанизми, *Kùril*, *kùtao* као грецизми, *kukùta* као руменизам (извјесно), док тек подешене етимоне имају *jȁrula* (āreola × arvulum мјесто āreola), *kȓcati* (**carridiāre* мјесто carricāre), *кр̑пл̑ūn* (**capreōnem* / capreolum мјесто caprōnem), *lìksija* (lixīva мјесто lixīvia). Иза тог несумњивог етимолошког успјеха стоје (како из закључака овог рада слиједи) управо формални критеријуми који су формулисани у *Dubrovačkom dijalektu* и допуњени у RJA.

ДОДАТАК:
АНОТИРАНИ СПИСАК БУДМАНИЈЕВИХ ЗАПАЖАЊА

Сх. *drȍkūn* ‘змај’, RJA II 790. „Od latinske riječi [*dracō*, zmaj], ili, boļe od romanske *dracone*. [Samoglasno] *a* (bez akcenta) promijenilo se na *o* (isporedi *korizma*, *ormar*).” ERHSJ I 442 сматра сх. *дрȍкӯн* далматороманским реликтом лат. грецизма DRACŌ; доцније исто ROCCHI 1990: 164 и LIGORIO 2014: 127. (Rocchi не искључује уплив изворног грч. δράκων ‘змај’.)

Сх. *dùpīn* ‘*Delphinus delphis*’, RJA II 891. „Postaje od latinske ili romanske riječi, [*delphīnus*, *Delphinus delphis*,] kod koje se *el* promijenilo na *ьl*, a ovo poslije na *u*, a *f* se promijenilo na *p*.” Bartoli 1906: II 290 сматра сх. *дȕпӣн* далматороманским реликтом лат. DELPHĪNUS; доцније исто ERHSJ I 459, JE I 136, HOLZER 2011[2]: 111, LIGORIO 2014: 124, ERHJ I 207 и ЛИГОРИО 2022: 9. Уз осврт на ихтионимијски аспекат, исто још SKOK 1933: 44, VINJA 1986: II 192, VULETIĆ 2007: 186, VULETIĆ – SKRAČIĆ 2018: 57 и BAZINA 2024: I 271. ROCCHI 1990: 159 не искључује могућност ране италијанске позајмљенице, од млет. *dolfin* ‘*Delphinus delphis*’.

Сх. *fùndati* ‘потопити’, RJA III 78. „Riječ je romanska, ne od lat. *fundere*, [liti,] nego od romanskoga *fundare*, [zadniti,] od kojega je tal. *fondare*, *affondare*[, potopiti].” ERHSJ I 523 сматра сх. *фȕндаӣи* италијанском позајмљеницом, од поменутог *fondare*, *affondare*.

Сх. *gùstijerna* ‘чатрња’, RJA III 512. „Riječ je romanska od lat. *cisterna*[, spremnik za vodu, čatrnja]; [suglasno] *g* je uzdržalo grleni glas.” BARTOLI 1906: II 291, 384 сматра сх. *ӣȕсӣијерна* далматороманским реликтом лат. CISTERNA; доцније исто SKOK 1926: I 405, SKOK 1930: 510, SKOK 1934: 483, MULJAČIĆ 1962: 314, ERHSJ I 318, ROCCHI 1990: 135, EPCJ III 218, LIGORIO 2014: 111, ЛИГОРИО 2015: 57, ERHJ 1 100, ЛИГОРИО 2023: 9 и ЛИГОРИО 2024a: 14. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Nejasno je *u*, prema srgrč. κινστέρνα[, spremnik za vodu,] vaļa da stoji mj[esto] ńegdašńeg *ą* [= *ǫ*].” Но, Скок уочава да се *u* налази још у нгрч. γιουστέρνα, ит. дијал. *yusterna* (Калабрија) и истрором. *dzusterna*, све ‘спремник за воду’. За псеудо-јат више в. у ЛИГОРИО 2015; за озвучење почетног с- у ЛИГОРИО 2024a.

Сх. *gȕta* ‘кап, мождани удар’, RJA III 516. „Riječ [je] romanska od lat. *gutta*, [kap,] isporedi tal. *gotta*, ulozi.” ERHSJ I 639 сматра сх. *ӣȕӣа* могућим далматороманским реликтом; доцније исто LIGORIO 2014: 149. ROCCHI 1990: 197 оставља могућност италијанске позајмљенице, од поменутог *gotta*.

Сх. *jȁrula* ‘лијеха’, RJA IV 473. „Romanska je riječ od istog postańa kao i *arla*[, od lat. *āreola*, lijeha].” Исто још BUDMANI 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 297, MULJAČIĆ 1962: 259, ERHSJ I 61, JE I 26, ROCCHI 1990: 62, EPCJ I 204 и LIGORIO 2014: 79. Алтернативно, SKOK 1931: 496 (= SKOK 2011: 120) изводи сх. *јȁрула* од лат. ARVULUM ‘њивица’, не искључујући могућност унакрштања лат. ARVULUM и ĀREOLA. В. и MAYER 1922: 244.

Сх. *kalàmuča* ‘штап за пецање’, RJA IV 765. „Postaje bez sumńe od grč. κάλαμος, trska, ali po nastavku kao da je romanska riječ (nije mi poznata slična riječ u talijanskijem dijalektima).” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *калàмуча*

далматороманским реликтом лат. грецизма CALAMUS ‘трска’, а Skok 1930: 505 изводи наставак од деминутивног суфикса -UCEUS; доцније исто Skok 1930: 505, Skok 1933: 61, Skok 1934: 209, ERHSJ II 18, JE II 45 и Ligorio 2014: 91.

Сх. *kàntula* ‘цијев’, RJA IV 826. „Po svoj je prilici riječ romanska i može biti od *canna*, trska, i još boļe od dem. *cannula*[, trščica].” Bartoli 1906: II 292 сматра сх. *kàнӣула* далматороманским реликтом лат. CANNULA; доције исто ERHSJ II 29, Rocchi 1990: 110 и Ligorio 2014: 95. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ali odakle je *t*? Zar je od *cannula*, postalo *kanla*, pa *kantla*, a od ovoga opet *kantula*?” ERHSJ опажа: „Interesantno je Budmanijevo tumačenje suglasnika *t* u ovim oblicima. On ga tumači kao u *assula* > **astla*, *astella* [‘iver’], tj. **kanla* > vlat. **kantla* > *kantula* sa naknadnim latiniziranjem prema klasično-latinskoj sintagmi *canna ferula*[‘*Ferula communis*’].”

Сх. *kàpsa* ‘мртвачки сандук’, RJA IV 848. „[Od] lat. *capsa*, kovčeg, kovčežić. [...] Pošto je u našem jeziku ograničeno na primorje, vaļa da je ostatak romanskoga jezika što se ńegda ondje govorio.” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 292, 447, Muljačić 1962: 266, ERHSJ II 43, Rocchi 1990: 115, JE II 62 и Ligorio 2014: 99.

Сх. *kàpula* ‘*Allium cepa*’, RJA IV 900. „Jamačno postaje od romanskog deminutiva riječi *c*[*ē*]*pa*, [lùk,] i to ili s drugijem akcentom od *c*[*ē*]*pulla* (isporedi tal. *cipolla*, franc. *ciboule*, špań. *cebolla*), ili s prvijem od *c*[*ē*]*pula* (isp. mlet. *zeola*).” Исто још Budmani 1883: 162; доцније такође Bartoli 1906: II 292, Skok 1926: 402, Skok 1934: 206, ERHSJ II 44, Rocchi 1990: 126, Ligorio 2014: 106 и ERHJ I 569. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Lat. *c* ostaje *k* po čemu se vidi da je ostatak romanskoga jezika što se ńegda govorio u primorju.”

Сх. *kàtrīda* ‘столица’, RJA IV 900. „Riječ je romanska što je postala od grč. καθέδρα, [sjedište,] tal. *car*[*r*]*ega*[, stolica].” Bartoli 1906: II 292, 447 сматра сх. *kàтрūga* далматороманским реликтом лат. грецизма CATHEDRA; доцније исто Skok 1912: 646, Skok 1934: 476, ERHSJ II 63, Rocchi 1990: 122, JE II 44, Ligorio 2014: 103, ERHJ I 433 и Лигорио 2022: 10.

Сх. *kèlōmna* ‘стуб’, RJA IV 934. „[Od lat.] *columna*, stup (od kamena). [...] Riječ je romanska iz jezika koji se ńegda govorio po istočnoj obali jadranskoga mora.” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 292, Skok 1926: 403, Muljačić 1962: 266, ERHSJ II 128, Rocchi 1990: 140 и Ligorio 2014: 115. В. и ERHSJ II 80 те Лома 2009. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Isporedi *chelauna* (*kelauna*) s istijem značeńem u romanskom dijalektu što se još ovoga vijeka govori na otoku Krku.” Облик *chelauna* доноси Ive 1886: 153. В. и *клонда* доле.

Сх. *kentènār* ‘свилетина’, RJA IV 935. „Po obliku postaje od lat. *cent*[*ē*]*n*[*ā*]-*rium*[, stòstrukō,] i to preko romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” Лат. CENTĒNĀRIUM заjмљено је још у грчки, (мјера за тежину, састављена од сто либрица) те је Будмани претходно сматрао сх. *кенӣènāр* грчком позајмљеницом, од κεντηνάριον ‘кантинар’; в. Budmani 1883: 168. За разлику од тога, Bartoli 1906: II 292 држи да је посриједи далматороманski реликат; доцније исто Ligorio 2014: 105. Будмани у RJA додаје: „Radi *ke* isporedi *kapula*, *kimak*; po značeńu ne zna se koja bi sveza bila s latinskom ili romanskom riječi.”

Сх. *кêntra* ‘стожер’, RJA IV 935. „Jamačno od lat. *centrum* (u smislu: ono oko čega se što vrti naokolo, os) preko romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” Bartoli 1906: II 292 сматра сх. *кêнтра* далматороманским реликтом лат. грецизма centrum, plur. centra; доцније исто Skok 1926: 402, ERHSJ I 256, Muljačić 1962: 269, JE III 221 и Ligorio 2014: 105. ERHJ на наведеном мјесту примјећује: „Već je Budmani opazio da je to dalmato-romanska riječ (kao *kelomna*, *kimak*).” Будмани у RJA додаје: „Radi *ke-* isporedi *kapula*, *kimak*.”

Сх. *kèra* ‘peca’, RJA IV 936. „Po svoj prilici od lat. *cirrus*[, resa,] preko romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” Bartoli 1906: II 293 сматра сх. *кѐра* далматороманским реликтом лат. cirrus; исто доцније Skok 1926: 403, ERHSJ II 76, Rocchi 1990: 134, JE II 80 и Ligorio 2014: 111. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Već je Budmani uvidio da se radi o dalmato-romanskom leksičkom reliktu.” Будмани у RJA додаје: „Radi *k* vidi *kapula* i *kimak*.”

Сх. *kèrostat* ‘свијећњак’, RJA IX 938. „Postaje od srlat. *c*[*ē*]*rostatum*[, svijećńak], a ovo je od grčke riječi, isporedi novogrč. κηροστάτης[, svijećńak].” Bartoli 1906: II 293, 446 сматра сх. *кѐросӣтаӣ* далматороманским реликтом срлат. cērostatum; доцније исто Skok 1926: 402, ERHSJ I 309 и Muljačić 1962: 269. Будмани на наведеном мјесту објашњава: „Od grčke riječi jamačno ne postaje jer bi prema grčkom κη- bilo *ći*, nego od latinske preko romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*; radi *k* vidi *kapula* i *kimak*).” ERHSJ опажа: „Budmani je već ispravno vidio kad je tvrdio da je [...] *kèrostat* dalmatoromanski refleks, a ne grecizam jer ne pokazuje *ć* mjesto *k* pred *e* kako je u *ćiler*, *ćelija*.”

Сх. *kȉjerna* ‘*Cerna gigas*’, RJA IV 949. „Riječ je jamačno tuđa; u talijanskom (mletačkom) dijalektu po Dalmaciji i hrvatskom primorju kaže se *cherna*; ali ne znam ima li ovaka riječ u Italiji, gdje opet ima *cerna* za drugu ribu (*Scorpaena scrofa*). Zar je *cherna* i *kijerna* iz primorskoga jezika romanskoga (vidi pod *kelomna* i *kimak*)?” Bartoli 1906: II 293, 445 сматра сх. *кȉјерна* далматороманским реликтом лат. acerna; доцније исто Skok 1926: 401, ERHSJ II 98, Rocchi 1990: 42, JE II 83 и Ligorio 2014: 69. Уз осврт на ихтионимијски аспекат, такође Skok 1933: 45, Vinja 1986: II 32, Vuletić – Skračić 2018: 85 и Bazina 2024: I 300.

Сх. *kîma* ‘вршика; врх’, RJA IV 952. „Moglo bi biti od grč. κῦμα[, vršika,] od čega je i lat. *c*[*ȳ*]*ma*[, vršika]; ali je viša prilika da je romanska riječ što je od latinske postala, isporedi tal., špań., port. *cima*, franc. *cime*.” Bartoli 1906: II 293, 449 сматра сх. *кȋма* далматороманским реликтом лат. грецизма cȳma; исто доцније Skok 1930: 508, Skok 1934: 208, ERHSJ I 265, JE I 98, Rocchi 1990: 157, Holzer 2011[2]: 111 и Ligorio 2014: 123. ERHJ на наведеном мјесту примјећује: „Već je Budmani opazio da se radi o dalmatoromanskom leksičkom reliktu.”

Сх. *kȉmak* ‘стјеница’, RJA IV 952. „Riječ je romanska od lat. *c*[*ī*]*mex*, [stjenica,] uprav od acc. sing. *c*[*ī*]*micem*, isporedi tal. *cimice*[, stjenica].” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 293, Skok 1926: 388, Skok 1930 506, ERHSJ II 80, Muljačić 1962: 268, Rocchi 1990: 132, JE II 41, Holzer 2011[2]: 111 и Ligorio 2014: 109. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Dubrovačko-romanski i bokeljsko-romanski refleks od lat. *cīmex*, ak. *c*[*ī*]*micem*, kako je već Budmani dobro opazio.” Будмани у RJA пише: „Oba latinska *c* ostaju grlena (*k*),

po čemu se vidi da je riječ iz romanskoga jezika što se ńegda govorio u primorju (vidi *kelomna*).” Те додаје: „Bila je ovako riječ i u romanskom jeziku na Krku, ali je prvo lat. *c* postalo *č* prema talijanskom jeziku: *cinko* (*činko*)[, stjenica].” Облик *cinko* доноси Ive 1886: 168. У вељотском се лат. c пред i у ствари правилно палатализује; в. Bartoli 1906: II 376.

Сх. *kìmenat* ‘шкрип, процијеп међу даскама на лађи’, RJA IV 953. „Od lat. *caementum*, [sječeni, zidarski kamen,] ali preko romanskoga jezika, kako se poznaje po *ki*-, vidi *kimak*.” Bartoli 1906: II 293 сматра сх. *kìменāт* далматороманским реликтом лат. caementum; доцније исто Skok 1926: 402 и ERHSJ II 81.

Сх. *klȁk* ‘креч’, RJA V 27. „Vaļa da je romanska riječ od lat. *calx*[, kreč,] (uprav od acc. *calcem*), vidi kod *kelomna*; radi drugoga *k* vidi *kimak*.” Исто још Budmani 1883: 162; доцније такође Bartoli 1906: II 293, 447, Skok 1926: 402, ERHSJ II 99, Rocchi 1990: 97, Holzer 2011[2]: 111 и Ligorio 2014: 91. Будмани у RJA објашњава: „Miklošić misli da je postalo od stvńem. *chalch* (novovńem. *kalk*, kako i jeste bez sumńe gorńoluž. i dońolуž. *kalk* i lit. *kalkis*), ali za naš jezik mislim da je sumńivo, pošto se ova riječ nalazi u našega naroda osobito na zapadu.”

Сх. *klaoka* ‘одвод’, RJA V 33. „Jamačno je riječ romanska (vidi kod *kelomna*) što je postala od latinsk[oga *cloāca*, odvod,], isporedi srlat. *clauaca*, tal. *chiávica*[, oba odvod].” Bartoli 1906: II 293 сматра *клаока* далматороманским релитком лат. cloāca; исто доцније Muljačić 1962: 252. За разлику од тога, ERHSJ II 89 држи да је посриједи полуучена ријеч, од лат. cloāca.

Сх. *klonda* ‘стуб’, RJA V 87. „Jamačno je romanska riječ od lat. *columna*, [stup,] vidi *kelomna*.” Bartoli 1906: II 292 сматра сх. *клонда* далматороманским реликтом лат. *columna*. За разлику од тога, ERHSJ II 128 због mn > nn > nd држи да је посриједи италијанска позајмљеница, од *colonna* ‘стуб’; исто доцније JE II 86, Muljačić 1962: 318 и Rocchi 1990: 140. Но, nn > nd може да буде и далматороманска појава; уп. лат. pinnula ‘перо’ > сх. *pêndula* ‘блинкер’. Више о далматороманском nn > nd в. у Skok 1930: 525 и Ligorio 2014: 31. Ligorio 2014: 115 стога сматра сх. *клонда* далматороманским реликтом. В. и *кèлōмна* горе.

Сх. *kòktao, -ála* ‘узглавље’, RJA V 175. „Talijanski se kaže *capezzale*, [uzglavļe,] ali naša riječ ne postaje od ove nego od sr[edńo]latinske *capit*[*ā*]*le* što je imala isto značeńe, te nije riječ talijanska nego romanska (vidi kod *kelomna*).” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 294, 447, Skok 1917: 548, Muljačić 1962: 255, ERHSJ II 67, Rocchi 1990: 112 и Ligorio 2014: 96.

Сх. *kòmīn* ‘камин; просторија са каминоm, кухиња’, RJA V 241. „Od lat. *cam*[*ī*]*nus*, [kamin,] ali preko talijanskoga ili možebiti drugoga romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” Budmani 1883: 162 сматра сх. *kòmīn* чистим далматороманским реликтом лат. camīnus; доцније исто ERHSJ II 133, Rocchi 1990: 100, Holzer 2011[2]: 112 и Ligorio 2014: 93.

Сх. *komìnāta* ‘димњак’, RJA V 242. „Od ostarjele talijanske riječi *camminata*[, komin] (isporedi franc. *cheminée*[, dimnjak]), ili iz drugoga romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” ERHSJ II 133 сматра сх. *комìнāта* далматороманским

реликтом срлат. CAMĪNĀTA ‘камин; димњак’ (изведеница од поменутог лат. *camīnus* ‘камин’, в. горе); исто и LIGORIO 2014: 93.

Сх. *kòraļ* ‘*Corallium rubrum*’, RJA V 320. „Postaje od latinsk[oga *corallium*, koralj], a ne od tal. *corallo*, [koralj,] po čemu može biti riječ iz romanskoga (dalmatskoga) jezika, vidi *kelomna*.” За разлику од тога, SKOK 1933: 57 држи да је сх. *kòraљ* млађа, италијанска позајмљеница. ERHSJ II 241 не прецизира да ли је посриједи италијанска позајмљеница или далматороманski реликат; исто VINJA 1986: II 187 и JE II 118. ERHJ I 481 сада сматра *kòraљ* старијом позајмљеницом, тј. далматороманским реликтом; исто и BAZINA 1924: I 305.

Сх. *kòsao, -ála* ‘кућерина; сеоце’, RJA V 356. „Tal. *casale*, seoce, zaselak, koliba, kućerina. Može biti riječ ne uprav iz talijanskoga nego iz romanskoga dalmatskoga jezika, vidi kod *kelomna*.” SKOK 1930: 488 сматра сх. *kòcao* далматороманским реликтом лат. CASĀLIS ‘који се тиче кућерине’, одакле је и ит. *casale*; доцније исто ERHSJ II 46 и ROCCHI 1990: 116.

Сх. *kŕcati* ‘товарити’, RJA V 492. „Riječ je romanska od srlat. *carric*[*ā*]*re*, [tovariti,] isporedi tal. *caricare*, franc. *charger*[, oba tovariti].” В. и EWSS 155. СКОК 1921: 150 сматра сх. *kŕ̀ụaū̄ш* далматороманским реликтом лат. **carridiāre*, варијанте поменутог срлат. CARRICĀRE; уп. ит. *carreggiare* ‘вући товар’. Доцније исто SKOK 1930: 523, ERHSJ II 185, MULJAČIĆ 1962: 276 и ROCCHI 1990: 115. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ne zna se kako bi postala od tal. *caricare*, [krcati,] nego vaļa da je riječ dalmatičkoga jezika (vidi kod *kelomna*).” ERHSJ примјећује: „Već su Miklošič i Budmani opazili da je [...] *c* čudnovato.”

Сх. *krìješva* ‘*Prunus avium*’, RJA V 538. „Postaje, kao i *trešńa*, ne uprav od lat. *cerasus*, *cerasum*, [trešńa,] nego od **ceresia*, od kojega su oblika postale romanske riječi, n. p. tal. *ciriegia*, franc. *cerise*, rum. *cireaşă*[, sve trešńa].” BARTOLI 1906: II 294, 447 сматра сх. *krìjeшва* далматороманским реликтом лат. **ceresia*; доцније исто SKOK 1926: 402, ERHSJ II 198, ROCCHI 1990: 127, LIGORIO 2014: 107, ERHJ II 479 и ЛИГОРИО 2022: 10. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Što je ostalo *k* dokaz je da je ova riječ uprav uzeta iz dalmatskoga jezika (vidi kod *kelomna*). Radi *v* isporedi *blitva*, *metva*.”

Сх. *Kŕ̀kar* (стари назив за Корчулу и Пељешац), RJA V 593. „Od grč. (ἡ μέλαινα) Κόρκυρα ili od lat. *Corcyra* (*nigra*), [crna Korkira,] ali u ovom zadńem slučaju preko dalmatskoga jezika (vidi *kelomna*, *kimak*).” В. још JIREČEK 1902: 83 и РКСС II 498. SKOK 1926: 401 сматра сх. *Kŕ̀kар* далматороманski реликтом лат. CORCYRA; доцније исто MULJAČIĆ 1962: 269, ERHSJ II 203, TEKAVČIĆ 1976: 52, KAPOVIĆ – VULETIĆ 2010: 50, HOLZER 2011[2]: 117 и LIGORIO 2014: 118. В. и LIGORIO 2015.

Сх. *kŕklo* ‘набор’, RJA V 594. „Jamačno je dalmatska riječ (vidi kod *kelomna* i *kimak*) od lat. *circulus*[, krug].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, SKOK 1926: 403, SKOK 1930: 509, ERHSJ I 257, ROCCHI 1990: 133, HOLZER 2011[2]: 118 и LIGORIO 2014: 110. ERHSJ на наведеном мјесту примјећује: „Već je Budmani opazio da se radi o dalmatoromanskoj riječi.”

Сх. *krpàtūr* ‘јорган’, RJA V 627. „Od tal. *copritore* (može biti i dalmatska riječ, vidi *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 294, 449 сматра сх. *krpȁā̄ū̄ȳр* далматоро-

манским реликтом лат. COOPERTŌRIUM ‘покривач’; исто Skok 1934: 202, Rocchi 1990: 146 и Ligorio 2014: 118.

Сх. *kŕpl̥ūn* ‘греда’, RJA V 630. „Jamačno je riječ dalmatska (vidi kod *kelomna*), isporedi srlat. *capr*[*ō*]*nes*, [grede]; *cabir*[*ō*], *cabri*[*ō*], [greda].” В. du Cange 1842: 9, 154. Оба срлат. облика потичу од лат. CAPER, -PRUM ‘јарац’. Skok 1917: 548 опажа: „Schon Budmani hat im Ak. Wb. V, 360 [*sic*] ganz richtig den dalmat. Ursprung vermutet.” Слично и ERHSJ II 42, с тим што на том мјесту Скок не искључиује да је *kŕūl̥ūн* од варијанте CAPRŌNEM > **capreōnet* или од деминутива CAPREOLUM; доцније исто Rocchi 1990: 114, JE II 109 и Ligorio 2014: 98.

Сх. *Krvaš* (лично име), RJA V 698. „Biće po latinskome [*Gervasius*] načińeno (vidi i *kimak*), ali uz pučku etimologiju uz *krv*.” В. и Jireček 1904: 38. Исто Skok 1926: 405 и ERHSJ II 217. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Budmani ispravno tumači očuvanje velara *g* pred *e* upoređenjem sa *kimak* < *c*[*ī*]*mice* i unakrštanjem sa *krv*.”

Сх. *kúda* ‘реп’, RJA V 711. „Može biti od tal. *coda*, [rep,] ali je viša prilika da je dalmatska riječ (vidi kod *kelomna*) od lat. *cauda*[, rep].” Исто Bartoli 1906: II 294, 449, ERHSJ II 222, JE II 110, Holzer 2011[2]: 119 и Ligorio 2014: 104. ERHSJ опажа: „Budmani je ispravno primijetio da je *kuda* leksički relikt iz dalmato-romanskoga < vlat. *coda* = kllat. *cauda*.”

Сх. *kukùta* ‘*Conium maculatum*; *Aethusa cynapium*’, RJA V 766. „Riječ je dalmatska (vidi *kelomna* i *kimak*) od lat. *cic*[*ū*]*ta*[, *Conium macultum*].” Skok 1926: 402 сматра сх. *кукȕ̄та* румунском позајмљеницом, од *cucută* ‘*Conium macualtum*’; исто ERHSJ I 264 и Rocchi 1990: 131.

Сх. *kumjerak, -ijerka* ‘царина’, RJA V 779. „Riječ je dalmatska (vidi *kelomna*, *kimak*) od lat. *commercium* (XIII i XIV vijeka u Dubrovniku pisano *comerchium*, *comerclum*).” В. Jireček 1902: 90. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Vaļa da nije od ngrč. κουμέρκιον, jer bi po svoj prilici mj[esto] drugoga *k* bilo *ć*.” ERHSJ II 233 држи сх. *кумјерак* далматороманским реликтом, уз напомену да Будмани према потврди *kuměrьkь* „restituira jekavsko *kumjerak*, što nije potrebno jer se danas ne govori” те да „uzima da je to dalmato-romanski leksički ostatak kao *kelomna* i *kimak*, koji primjeri nisu dobro uzeti u ovom slučaju jer s radi o *kį̑* > *k*. To može biti samo *orkulić* < *urceolus*.” В. још Skok 1934: 214 и Rocchi 1990: 143.

Сх. *kùpijerta* ‘кров’, RJA V 796. „Vaļa da je riječ dalmatska[, od lat. *cooperta*, pokrov].” Исто Bartoli 1906: II 294, 449, ERHSJ II 238, JE II 121, Ligorio 2014: 117 и Лигорио 2015: 57. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Tako sudim po starini značeńa i po obliku *ije* < *ê* [= *ě*] od romanskoga *e*, pa i *p* nepromijeńeno, isporedi *kuvijerta*.” За псеудо-јат в. у Лигорио 2015.

Сх. *Kùril* (лично име), RJA V 812. „Od romanskoga **Curillus* (*u* od grč. υ, isporedi *Cumae*[, Kuma,] od Κύμη, *cuprum*[, bakar,] od Κύπρος, itd); mislim da je dalmatska riječ (vidi *kelomna*).” В. и PKCC I 511. ERHSJ II 84 држи да је сх. *Kȕ̄рил* директни грецизам, од Κύριλλος.

Сх. *kùtao* ‘суд, посуда’, RJA V 837. „Vaļa da je dalmatska riječ od lat. *cotula*, ńeka mjera za što žitko, a ovo je od grč. κοτύλη, čaša.” Исто ERHSJ II 248, Rocchi

1990: 149 и Kapović – Vuletić 2010: 47. Vasmer 1944: 86 држи да је сх. *кȳтāо* директни грецизам; сада исто и ERHJ II 259. Vasmer на наведеном мјесту изводи сх. *kȕtao* од варијанте κοτάλιον.

Сх. *kvȉjer* ‘кожа’, RJA V 855. „Riječ je dalmatska (vidi kod *kelomna*) od lat. *corium*, [koža].” Исто Skok 1928: 408, Skok 1934: 184, Muljačić 1962: 254, ERHSJ II 253, Rocchi 1990: 147, JE II 89, Ligorio 2014: 118, Лигорио 2018: 37, ERHJ II 63 и Лигорио 2022: 11.

Сх. *lègati* ‘читати’, RJA V 957. „Po svoj je prilici dalmatska riječ (vidi kod *kelomna*, *kimak*) od lat. *legere*, [čitati].” Исто још Budmani 1883: 162; доцније такође Bartoli 1906: II 294, Skok 1934: 445, ERHSJ II 286 и Ligorio 2014: 159. У потоњем раду Будмани не искључује могућност италијанске позајмљенице, узете из обликâ презента *leggo*, *leggono*.

Сх. *lȉbra* (врста новца), RJA VI 39. „Riječ je dalmatska od lat. *l*[*ī*]*bra*[, mjera za težinu] (od čega je tal. *lira*[, lira]).” ERHSJ II 293 држи да је сх. *лȕбра* италијанска позајмљеница, од *libbra* ‘фунта, мјера за тежину’, што се (као и ит. *lira*) своди на поменуто лат. lībra.

Сх. *lȉbro* ‘књига’, RJA VI 39. „Riječ je dalmatska (isporedi *kelomna*) od lat. *liber*[, kńiga] (upravo od acc. sing. *librum*).” На наведеном мјесту додаје: „Da nije od tal. *libro*[, kńiga,] poznaje se po akcentu, jer bi onda glasila *lîbro*.” ERHSJ II 311 *pace* Skok 1934: 453 не искључује могућност италијанске позајмљенице те напомиње: „Budmani misli da je *lȉbro* zbog kratkog silaznog akcenta dalmato-romanskog podrijetla. Kako je riječ učena, to je teško znati.”

Сх. *lȉksija* ‘цијеђ’, RJA VI 90. „Riječ dalmatska (vidi kod *kelomna*) od lat. *lix*[*ī*]*via* [, cijeđ].” Исто још Budmani 1883: 61; доцније такође Bartoli 1906: II 294, 453, Skok 1934: 428, ERHSJ II 301, Rocchi 1990: 217 и Ligorio 2014: 160.

Сх. *lȉma* ‘турпија’, RJA VI 93. „Tal. [je] *lima*, ali da je uprav uzeto iz talijanskoga jezika, akcenat bi bio *lîma*, te vaļa da je romanska (dalmatska, vidi *kelomna*) riječ od lat. *l*[*ī*]*ma*[, turpija]”. ERHSJ II 303 сматра сх. *лȕма* италијанском позајмљеницом. Но, акценат би ипак могао да говори у прилог далматском поријеклу; више в. у Holzer 2011[2]: 74 и Ligorio 2014: 38.

Сх. *lòkārda* ‘*Scomber colias*’, RJA VI 139. „Riječ je dalmatska (vidi *kelomna* i *kimak*) od lat. *lacerta*[, gušter].” Исто Bartoli 1906: II 294, Skok 1934: 433, ERHSJ I 59, JE II 142, Rocchi 1990: 207 и Ligorio 2014: 155. Уз осврт на ихтионимијски аспекат, такође Skok 1933: 50, Vinja 1986: I 283, Vuletić 2007: 112, Vuletić – Skračić 2018: 108 и Bazina 2024: I 318.

Сх. *Lòkrum* (острвце крај Дубровника), RJA VI 140. „Tal. *Lacroma* i *Croma* (jer se shvatilo kao da je *La*- talijanski članak); starija su imena u latinskome ili u dalmatskome jeziku: *Lacromona*, *Lacromna*, *Crompna*, *Crumpna*.” B. Jireček 1902: 61. Skok 1931: 482 (= Skok 2011: 109) изводи *Лòкрум* од лат. acrūmen ‘кисела воћка’; доцније исто Skok 1934: 203, Skok 1950: 246, Muljačić 1962: 267 и ERHSJ II 315. Tekavčić 1976: 53 и Rocchi 1990: 45 држе да је сх. *Лòкрум* далматороманski реликат, не латинска позајмљеница; исто и Ligorio 2014: 70.

Сх. *lòvōr* ‘*Laurus nobilis*’, RJA V I 170. „Postaje od lat. *laurus*[, lovor]; može biti dalmatska riječ, vidi *kelomna*.” ERHSJ II 268 држи да је сх. *лòвōр* латинизам, с објашњењем да AU > *ov* мора да припада старијем слоју позајмљеница; доцније исто Rocchi 1990: 214 и ERHJ I 566. О исходу лат. AU више в. у Skok 1952, Popović 1962, Putanec 1970 и Tekavčić 1976.

Сх. *Lovreč* (лично име), RJA VI 173. „[Od lat.] *Laurentius*.” В. и Jireček 1904: 42. ERHSJ II 277 држи да је сх. *Ловреч* латинизам, с објашњењем да EN > *e* мора да припада старијем слоју позајмљеница; уп. нпр. лат. Parentium > сх. *Пореч*. За разлику од тога, Muljačić 1962: 277 и Holzer 2011[2]: 123 држе да је сх. *Ловреч* далматороманski реликат. На наведеном мјесту Будмани додаје: „Napisano je *č* i tako treba da bude, jer od lat. *ti* (i *te*) pred vokalom postaje u dalmatskome jeziku *č* a ne *ć*, vidi *marač*, *polača*.” В. и *Лòврjенац* доле.

Сх. *Lòvrjenac, -ijenca* (лично име), RJA VI 173. „Postaje od latinskoga [*Laurentius*], a ne od tal. *Lorenzo*, te može biti dalmatska riječ (vidi *kelomna*).” ERHSJ II 277 сматра сх. *Лòврjенац* латинизмом, а Muljačić 1962: 277 далматороманским реликтом лат. *Laurentius*; в. више *s.v. Ловреч* горе. За псеудо-јат в. више у Лигорио 2015.

Сх. *lòpiža* ‘земљани лонац’, RJA VI 154. „Jamačno je riječ romanska, dapače dalmatska[. ...] Naš se oblik posve slaže s [lat.] *lapidea*[*sc. olla*, kameni sud].” Исто Bartoli 1906: II 294, 453, Skok 1950: 63, Muljačić 1962: 277, ERHSJ II 269, Rocchi 1990: 212, Holzer 2011[2]: 123 и Ligorio 2014: 158.

Сх. *lùkijerna* ‘свјећица, жижак’, RJA VI 212. „Riječ je dalmatska od lat. *lucerna*, [svjetiļka,] isporedi *kelomna*.” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 295, 453, Skok 1926: 404, Muljačić 1962: 253, ERHSJ II 329, Rocchi 1990: 220, JE II 150 и Ligorio 2014: 162. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Radi *k* vidi *funkjela*, *kerostat*.”

Сх. *lukjèrnār* ‘свијећњак’, RJA VI 212. „Riječ je dalmatska od lat. *lucern*[*ā*]*rium*.” Исто Bartoli 1906: II 295, 453, ERHSJ II 329, Rocchi 1990: 220 и Ligorio 2014: 162.

Сх. *màrač* ‘март’, RJA VI 467. „Nije od tal. *marzo*[, mart ,] nego je dalmatska riječ od latinskoga [*Mā*]*rtius*[, mart].” Исто још Budmani 1883: 162; доцније такође Bartoli 1906: II 295, 453, ERHSJ II 375, Ligorio 2014: 168, ERHJ I 593 и Лигорио 2023: 12. ERHSJ на наведеном мјесту додаје: „*Marač* ide prema ispravnom opažanju Budmanijevu među dalmato-romanske leksičke ostatke.” Сâм Будмани у RJA опажа: „Prema lat. *ti* (*te*) talijanski ima *zz* a dalmatski *č*, isporedi *nepuča*, *peča*, *ploča*, *polača*, *puč*.”

СКРАЋЕНИЦЕ

вељ.	вељотски	млет.	млетачки
влат.	вулгарнолатински	нгрч.	новогрчки
грч.	грчки	њем.	њемачки
дијал.	дијалекатски	порт.	португалски
дром.	далмароманski	рум.	румунски
ијек.	ијекавски	сард.	сардинијски
истроромн.	истророманski	сл.	словенски
ит. (= RJA tal.)	италијански	сргрч.	средњогрчки
кллат.	класичнолатински	срлат.	средњолатински
лат.	латински	сх.	српскохрватски
лит.	литвански	франц.	француски
луж.	лужички	шп. (= RJA šp.)	шпански

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

ЕРСЈ: Александар Лома (ур.), Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Снежана Петровић. *Етимолошки речник српскоī језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2003–.

Лигорио, Орсат. Такозвани псеудо-јат у далматској романштини и балканском латинитету. *Јужнословенски филолоī* 71/3–4 (2015): 43–72.

Лигорио, Орсат. Дифтонгација у далмароманским реликтима латинског суфикса -ĔLLU, -A. *Јужнословенски филолоī* 74/1 (2018): 31–59.

Лигорио, Орсат. Далмароманski реликти у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika*. *Зборник Матице српске за филолоīију и линīвистику* 65/2 (2022): 7–18.

Лигорио, Орсат. Још о далмароманским реликтима у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika*. *Зборник Матице српске за филолоīију и линīвистику* 66/2 (2023): 7–17.

Лигорио, Орсат. Четири писма Пера Будманија Хугу Шухарду. *Јужнословенски филолоī* 80/2 (2024a): 43–61.

Лигорио, Орсат. Почетно озвучење у далмароманским реликтима. Снежана Гудурић, Марија Стефановић, Јасмина Дражић (ур.). *Језици и културе у времену и простору* 11/2. Нови Сад: Универзитету у Новом Саду – Филозофски факултет, 2024b, 13–23.

Лома, Александар. *Киљан* ‘пободен камен’ – далмароманski остатак на тлу Црне Горе? *Јужнословенски филолоī* 65 (2009): 89–99.

РКСС: Ђ. Даничић. *Рјечник из књижевних старина српских*. Д. I–III. Биоград: Државна штампарија, 1863.

*

Bartoli, Matteo Giulio. *Das Dalmatische: Altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der apennino-balkanischen Romania*. Bd. I–II. Wien: A. Hölder, 1906.

Bazina, Hrvoje. *Arealna distribucija leksika morske faune u srednjoj Dalmaciji*. Doktorska disertacija. Sv. I–II. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2024.

Boerio, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Gi. Cecchini, 1867.

Budmani, Pero. Dubrovački dijalekat, kako se sada govori. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 65 (1883): 154–179.

Du Cange, Carolus Dufresne. *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*. Tom. II. Parisii: Fratres Didot, 1842.

ERHJ: Ranko Matasović (ur.), Tijmen Pronk, Dubravka Ivšić, Dunja Brozović Rončević. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Sv. I–II. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016–2021.

ERHSJ: Petar Skok. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. I–III. Zagreb: JAZU, 1971–73.

EWSS: Franz Miklosich. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien: W. Braumüller, 1886.

Holzer, Georg. *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*. Prev. Barbara Štebih Golub. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011[2].
Ive, Antonio. L'antico dialetto di Veglia. *Archivio glottologico italiano* 9 (1886): 115–185.
JE: Vojmir Vinja. *Jadranske etimologije*: *Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga, 1998–2004.
Jireček, Constantin. Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters. Th. I. *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 48. Wien: C. Gerold, 1902.
Jireček, Constantin. Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters. Th. II. *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 49. Wien: C. Gerold, 1904.
Kapović, Mate, Nikola Vuletić. Refleks grčkoga υ u hrvatskim „dalmatskim grecizmima". *Filologija* 55 (2010): 37–59.
Ligorio, Orsat. Nešto o akcentu dalmato-romanskih relikata. *Croatica et Slavica Iadertina* 9/2 (2013): 353–363.
Ligorio, Orsat. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatistici*. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2014.
Ligorio, Orsat. Sh. *Korčula*. *Lucida intervalla* 44 (2015): 147–154.
Maver, Giovanni. Parole croate di origine italiana o dalmatica. *Archivium Romanicum* 6 (1922): 241–253.
Muljačić, Žarko. Dalmatski elementi u mletački pisanim dubrovačkim dokumentima 14. st. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 327 (1962): 237–380.
Popović, Ivan. Južnoslovenska supstitucija za latinsko *áu*. *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Firenze: G.C. Sansoni, 1962, 559–562.
Putanec, Valentin. Refleksi aloglotskog diftonga *au* u hrvatsko-srpskom jeziku. *Filologija* 6 (1970): 155–164.
REW[5]: Wilhelm Meyer-Lübke. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter – Universitätsverlag, 1972[5].
RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. D. I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1880–1976.
Rocchi, Luciano. *Latinismi e romanismi antichi nelle lingue slave meridionali*. Udine: Campanotto Editore, 1990.
Skok, Petar. Zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache. *Zeitschrift für romanische Philologie* 36 (1912): 641–656.
Skok, Petar. Neue Beiträge zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache. *Zeitschrift für romanische Philologie* 38 (1917): 544–553.
Skok, Petar. Beiträge zur Kunde des romanischen Elements im Serbokroatischen. *Zeitschrift für romanische Philologie* 41 (1921): 145–152.
Skok, Petar. Zur Chronologie der Palatalisierung von *c g gu gu̯* vor *e i y i̯* im Balkanlatein. *Zeitschrift für romanische Philologie* 46 (1926): 385–410.
Skok, Petar. Zum Balkanlatein II. *Zeitschrift für romanische Philologie* 48 (1928): 398–413.
Skok, Petar. Zum Balkanlatein III. *Zeitschrift für romanische Philologie* 50 (1930): 484–532.
Skok, Petar. Les origines de Raguse: Étude de toponymie et de linguistique historiques. *Slavia* 10 (1931): 449–498.
Skok, Petar. *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*. Split: Pomorska biblioteka 'Jadranske straže', 1933.
Skok, Petar. Zum Balkanlatein IV. *Zeitschrift für romanische Philologie* 54 (1934): 175–214, 424–499.
Skok, Petar. La diphtongue latine *au* dans les langues balkaniques. *Mélanges de linguistique et littérature romanes offerts à Mario Roques*. Paris: M. Didier, 1952, 241–249.
Skok, Petar. Dalmatski jezik. *Enciklopedija Jugoslavije* II. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1956, 653–655.
Skok, Petar. O podrijetlu Dubrovnika: Istraživanja iz historijske toponimije i historijske lingvistike. Prev. Orsat Ligorio. *Dubrovnik* 22/4 (2011): 81–128.
Tekavčić, Pavao. O kriterijima stratifikacije i regionalne diferencijacije jugoslavenskog romanstva u svjetlu toponomastike. *Onomastica Jugoslavica* 6 (1976): 35–56.
Vasmer, Max. *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*. Berlin: W. de Gruyter, 1944.
Vinja, Vojmir. *Jadranska fauna*: *etimologija i struktura naziva*. Knj. I–II. Split: Logos, 1986.
Vuletić, Nikola. *Dalmatska leksička geografija*: *Talasozoonimi*. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2007.
Vuletić, Nikola, Vladimir Skračić. *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji*. 1. dio, *Rječnik pučkog nazivlja*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2018.

Orsat Ligorio

BUDMANI'S OBSERVATIONS ON THE DALMATIAN ROMANCE LEMMATA OF THE *RJEČNIK JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE*

Summary

This paper examines entries of Dalmatian Romance origin in the section of the *Rječnik Jugoslavenske akademije* that was edited by P. Budmani. These include: *dròkūn* 'dragon', *dùpīn* 'dolphin', *fùndati* 'to submerge', *gùstijerna* 'cistern', *gùta* 'stroke', *järula* 'flowerbed', *kalàmuča* 'fishing rod', *kàntula* 'tube', *käpsa* 'coffin', *käpula* 'red onion', *kàtrīda* 'chair', *kèlōmna* 'column', *kentènār* 'low-grade silk', *kéntra* 'pivot', *kèra* 'ruffle', *kèrostat* 'candle stick', *kȉjerna* 'dusky grouper', *kîma* 'sprout; top', *kȉmak* 'bedbug', *kìmenat* 'creak between two planks on a boat', *klȁk* 'lime', *klaoka* 'sewer', *klonda* 'column', *kòktao* 'bolster', *kòmīn* 'fireplace; kitchen', *komìnāta* 'chimney', *kòraļ* 'coral', *kòsao* 'hut; hamlet', *kŕcati* 'to load', *krȉješva* 'cherry', *Kŕkar* (place name), *kŕklo* 'wrinkle', *krpàtūr* 'quilt', *kŕpļūn* 'beam', *Krvaš* (personal name), *kúda* 'tail', *kukùta* 'hemlock; fool's parsley', *kumjerak* 'tariff', *kùpijerta* 'roof', *Kùril* (personal name), *kȕtao* 'vessel', *kvȉjer* 'leather', *lègati* 'read', *lȉbra* 'pound', *lȉbro* 'book', *lìksija* 'lye', *lȉma* 'file', *lòkārda* 'chub mackerel', *Lòkrum* (place name), *lòvōr* 'laurel', *Lovreč* (personal name), *Lòvrjenac* (personal name), *lòpiža* 'clay pot', *lùkijerna* 'oil lamp', *lukjèrnār* 'large oil lamp', *märačˇ* 'March'. The accompanying observations reveal that Budmani used a set of criteria to identify Dalmatian Romance loanwords within the Serbo-Croatian lexicon and to differentiate them from other Romance loanwords, particularly those of Italian origin. Only some of these criteria are known from Budmani's earlier writings. The ones that appear exclusively in the *Rječnik* are the shift form Latin CE/IV to Dalmatian Romance / Serbo-Croatian *č* (as opposed to *zz*, which would be expected in the case of a Venetian loanword) and the substitution of Dalmatian Romance V́CV with the Serbo-Croatian V̏CV (as opposed to V̂CV, which would be expected in the case of an Italian loanword).

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за класичне науке
Чика Љубина 18–20, 11000 Београд, Србија
orsat.ligorio@gmail.com

(Примљено: 15. априла 2025;
прихваћено: 15. маја 2025)